

ЛЕКЦІЯ 2

КЛАСИФІКАЦІЯ ТА СПОЖИВЧІ ВЛАСТИВОСТІ ХУДОЖНІХ ВИРОБІВ І СУВЕНІРІВ

- 2.1. Класифікація товарів народних художніх промислів та сувенірів.**
- 2.2. Споживні властивості художніх виробів.**
- 2.3. Міфологічні образи, метафори та символіка в сувенірах та товарах народних художніх промислів. Обереги України.**

Ключові слова: класифікація, художній виріб, сувенір, асортимент, призначення, тематика, орнаментика, споживні властивості, соціальні властивості, ергономічні та естетичні властивості, міфологія, символіка, обереги

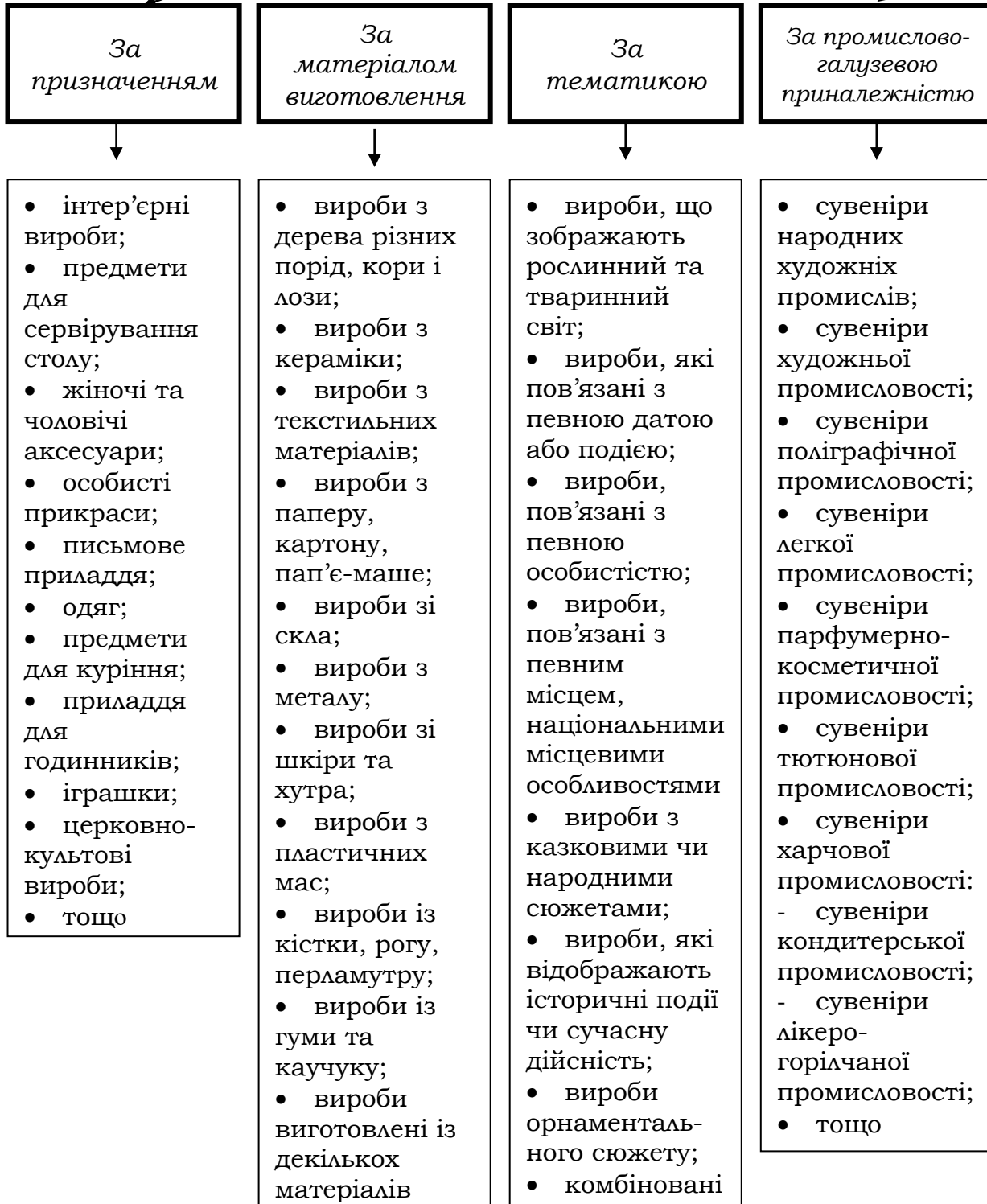
2.1. Класифікація товарів народних художніх промислів.

Широкий асортимент сувенірної продукції, виготовленої як кустарним, так і промисловим способом, вимагає створення класифікації, необхідної для більш ефективного обслуговування туристів і задоволення їх потреб. Асортимент виробів народних художніх промислів та сувенірів поділяється на групи за такими ознаками: призначення, матеріал виготовлення, тематика, промислово-галузева приналежність тощо (рис. 2.1).

За призначенням товари народних художніх промислів та сувеніри поділяються на:

- інтер'єрні вироби;
- предмети для сервірування столу;
- жіночі та чоловічі аксесуари;
- особисті прикраси;
- письмове приладдя;
- одяг;
- предмети для куріння;

Класифікація сувенірів та художніх виробів

Рис. 2.1. Класифікація сувенірної продукції

- приладдя для годинників;
- іграшки;
- церковно-культові вироби;
- тощо.

За матеріалом виготовлення художні вироби та сувеніри поділяються на:

- вироби з дерева різних порід, кори і лози;
- вироби з кераміки;
- вироби з текстильних матеріалів;
- вироби з паперу, картону, пап'є-маше;
- вироби зі скла;
- вироби з металу;
- вироби зі шкіри та хутра;
- вироби з пластичних мас;
- вироби із кістки, рогу, перламутру;
- вироби із гуми та каучуку;
- вироби виготовлені із декількох матеріалів.

За тематикою товари народних художніх промислів та сувеніри поділяються на:

- вироби, що зображають рослинний та тваринний світ;
- вироби, які пов'язані з певною датою або подією;
- вироби, пов'язані з будь-якою особистістю;
- вироби, пов'язані з певним місцем, національними, місцевими особливостями;

- вироби з казковими чи народними сюжетами;
- вироби, які відображають історичні події чи сучасну дійсність;
- вироби орнаментального сюжету;
- комбіновані.

За промислово-галузевою приналежністю розрізняють:

- сувеніри народних художніх промислів;
- сувеніри поліграфічної промисловості;
- сувеніри легкої промисловості;
- сувеніри парфумерно-косметичної промисловості;
- сувеніри тютюнової промисловості;
- сувеніри харчової промисловості:
  - сувеніри кондитерської промисловості;
  - сувеніри лікєро-горілчаної промисловості;
- тощо.

В торгівлі часто використовують дещо іншу класифікацію сувенірів та художніх виробів:

- за використанням: декоративно-прикладні, декоративно-утилітарні та власне сувеніри;
- за видом обробки: з художнім розписом, інкрустацією, вишивкою, гравіюванням, карбуванням, філігранню та ін.;
- за місцем виготовлення: петриківський розпис, косівські вироби, опішнянська іграшка та ін.;
- за обсягом виробництва: масові, серійні, штучні, авторські вироби;
- за ціновою категорією: дешеві, недорогі, дорогі;
- за образним рішенням: у вигляді брелоків, аксесуарів, предметів побуту тощо.

За використанням усі художні вироби поділяються на три групи:

1 – вироби декоративно-прикладного мистецтва – це вироби виготовлені з різних матеріалів з дотриманням усіх традицій щодо методу виготовлення, способу оздоблення, які відображають національний або регіональний характер і мають художню цінність. Вироби народних промислів, які мають високу художню, культурну чи історичну цінність, можуть відноситись до категорії культурної цінності держави;

2 – вироби декоративно-утилітарного призначення – вироби, що мають виключно функціональне (утилітарне) призначення, але виконані, повністю чи частково, відповідно до національних чи регіональних мистецьких особливостей.

3 – сувеніри – художні вироби, які мають певне функціональне призначення, але виконуються у довільній формі, без дотримання певних традицій.

Вироби вважають декоративно-утилітарними, якщо:

- вони є простими утилітарними товарами без особливих художніх чи декоративних рис;

- вони копіюють чи пробують копіювати традиційні декоративні чи художні особливості країни (наприклад, китайські «українські» вишиті сорочки);

- їх основні характеристики ідентичні, відсутня оригінальність кожного окремого виробу. Як правило, у такому випадку чітко видно, що при масовому виробництві проводився поточний контроль якості, що при виготовленні художніх виробів неможливе;

- є доказ, що при виготовленні виробів в якості моделі використовувався виріб художнього промислу, а масове виробництво проводилось з використанням штампів, сучасних інструментів;

– вони виготовлені індивідуальним майстром, проте під строгим контролем, з використанням шаблонів та форм-заготовок (масове виробництво декоративного посуду, сувенірів).

На різні категорії можна поділити власне сувенірну продукцію: промо-сувеніри, бізнес-сувеніри та VIP-сувеніри. Основним критерієм поділу виступає вартість сувеніру, та, відповідно, складність його виготовлення. Послуги з виготовлення промо-сувенірів надають 95,7 % виробничих компаній, бізнес сувенірів – 81,4 %, VIP-сувенірів – 54,3 %.

До промо-сувенірів відносяться: недорогі ручки, запальнички, брелоки, значки тощо. Вони, як правило, роздаються у великих кількостях на різних масових заходах.

Бізнес-сувеніри представлені ручками, запальничками, письмовими та настільними наборами, щоденниками, записними книжками, попільничками, кухлями, футболками тощо. Як правило, ці вироби призначені для подарунків клієнтам і співробітникам компанії.

До VIP-сувенірів належать дорогі запальнички, наручні годинники, дорогі ручки, VIP набори зі шкіри, дерева, металу. Ці вироби призначені для подарунків діловим партнерам.

Сучасні технології дозволяють наносити фірмові знаки практично на будь-які предмети і будь-яким тиражем: від бізнес-сувенірів (паки, портфелі, органайзери, планінги) і функціональних предметів (ручки, запальнички, брелоки, посуд, пакети) до футболок, прапорів і транспарантів. Способів нанесення декілька – друк (шовкографія, деколь тощо), вишивка, тиснення, лазерне гравіювання.

2.2. Споживні властивості художніх виробів.

Властиве людині прагнення до краси повинно відобразитись та втілюватись у сувенірних виробках через прийоми та засоби декоративно-прикладного мистецтва. У сфері виготовлення сувенірів поєднується висока техніка виконання, творча фантазія, сучасні форми, нетрадиційні підходи та матеріали. Вони являються важливим фактором при формуванні споживних властивостей та якості сувенірних виробів.

Споживними називаються такі властивості товарів, які виявляються безпосередньо при їх використанні, вони повинні задовольняти відповідні (найчастіше естетичні) потреби людини у процесі їх експлуатації. Споживні властивості сувенірів включають в себе соціальні, функціональні, ергономічні, естетичні, а також безпечність та надійність споживання.

Соціальна властивість товару – це його відповідність потребам споживача, що обумовлює доцільність виробництва, збуту та споживання.

Сувеніри та вироби народних промислів мають на меті ознайомлення споживача з культурою та традиціями українського народу, сприяють встановленню дружніх взаємовідносин з громадянами інших держав, призначені для збереження інформації про певні події тощо.

Функціональні властивості обумовлюють відповідність товару його цільовому призначенню як предмета споживання. Це стосується як форми, так і конструкції виробу, які повинні відповідати його призначенню.

Ергономічні властивості товару характеризують зручність та комфорт його використання споживачем. Ергономічні властивості поділяються на антропометричні, гігієнічні, психолого-фізичні та психологічні. Антропометричні властивості характеризують відповідність конструкції виробу та його елементів формі та масі тіла людини. Дана властивість, в основному, визначається для одягу, взуття, посуду, предметів сервірування столу (виделки, ложки, ножі та ін.), аксесуарів (пудрениці, зажими та ін.), особистих прикрас (сережки, брошки, персні тощо) та інших груп ювелірних виробів, конструкція і форма яких повинна забезпечувати зручність користування.

Гігієнічні властивості обумовлюють сприятливі умови для організму і працездатності людини при взаємодії з товаром. Так, гачки в сережках повинні бути виготовлені з дорогоцінних металів або позолоченими, щоб не викликати подразнень. Матеріали, які застосовують для виготовлення сувенірних товарів, мають відповідати номенклатурі матеріалів, дозволених Міністерством охорони здоров'я України. Форма виробів повинна бути зручною як при використанні, так і при догляді за виробом (легко чиститись та ін.).

Психологічні властивості – характеризують здатність сувеніру виражати свій зовнішній вигляд, форму, суспільну цінність і соціально-культурну значущість через чуттєво-сприйнятливі ознаки.

Надійність споживання товарів – це споживна властивість, що характеризує зберігання основних параметрів його функціонування в часі та межах, які відповідають заданим умовам споживання. Особливо це стосується конструкції замків, ланок ланцюжків, закріпок каменів в особистих прикрасах і предметах для куріння, шарнірних з'єднань пудрениць, медальйонів, сигаретниць та інших виробів, які складаються з двох створок.

Безпечність споживання забезпечує захист людини від небезпечних та шкідливих впливів, які виникають при користуванні товаром. Усі сувеніри не повинні мати різучих кромek, виступів та інших деталей, які в процесі користування могли б травмувати людину.

Серед споживних властивостей художніх товарів звичайно перш за все визначаються естетичні властивості: їх краса, художня цінність та народність. Справжня цінність цих предметів заключається в простоті та гармонії всіх елементів, інформаційній виразності виробів, раціональності форми, поєднанні художньої краси та функціональності. Естетична властивість товару характеризує його здатність виражати у чуттєво-сприйнятливих ознаках форми свою суспільну цінність та соціально-культурну значущість. Ця властивість виробу охоплює його раціональну красу, новизну і лаконізм форми, розумність розміру чи мініатюризації, відповідність пластики та фактури властивостям матеріалів і технології виробництва, високу якість обробки поверхні.

Основними показниками естетичних властивостей є:

- 1) інформаційна виразність;
- 2) раціональність форми;
- 3) композиційна цілісність;
- 4) досконалість виробничого виконання.

Інформаційна виразність виробів даної групи відображається у їх відповідності стилю свого часу, наявності національних особливостей. Вироби виготовляються з дотриманням традицій промислу, проте разом з тим у них повинна проявлятися індивідуальна майстерність автора. Одиначними показниками інформативності форми є художньо-образна виразність, оригінальність форми, відповідність стилю та моді.

Художньо-образна виразність характеризує здатність форми виробу викликати певні почуття в людини, створювати хороши настрої, відобразити національні особливості та характерні риси конкретного регіону. Проте слід враховувати, що будь-яка форма виробу повинна відповідати своєму призначенню, забезпечувати зручність споживання товару. Сувеніри можуть вважатися красивими лише тоді, коли їх гармонічна форма відповідає конкретній функції, а не є випадковим додатком, фантазійним зовнішнім оформленням. Багато сувенірів за колоритом і формою відрізняються невідомою красою народного мистецтва. Ці товари мають особливі естетичні властивості, оскільки вони належать до витворів прикладного мистецтва. Це високохудожні вироби тонкої роботи, які виховують і підвищують у споживача естетичний смак.

Раціональність форми полягає у єдності форми і змісту, виявленні її відповідності умовам споживання. Раціональність форми художніх виробів та сувенірів досягається використанням усіх виражальних можливостей матеріалу, його фактури, текстури, кольору, поєднання художньої та

утилітарної функції предмету. Одиничними показниками раціональності форми є текстура поверхні, вид матеріалу, форма та співвідношення розмірів як самого виробу, так і окремих його деталей.

Цілісність композиції характеризує гармонійну єдність частин і цілого, органічний взаємозв'язок елементів форми виробу, його узгодженість з іншими виробами, а також ефективність використання професійно-художніх засобів для створення композиційного вирішення. Для композиційного рішення сучасних художніх виробів характерними є простота та узагальненість. Вони проявляються в просторовому та конструктивному оформленні виробу, в ясності задуму, в строгому і гармонійному поєднанні частин і цілого, в лаконізмі, відсутності надлишкової деталізації. Даний комплексний показник характеризується такими одиничними показниками як гармонійність об'ємно-просторової структури, архітектонічність, пластичність, колорит, художньо-графічна виразність.

Гармонійність об'ємно-просторової структури забезпечує взаємодію всіх елементів форми виробу між собою та навколишнім простором: усі елементи форми (виробу) повинні бути органічно пов'язані між собою, взаємопідпорядкованими та мати єдиний характер. Це досягається належним використанням засобів композиції – пропорцією, масштабністю, ритмом і симетрією. Архітектонічність характеризує художнє відображення у формі та зовнішньому вигляді виробу характеру функціонування конструкції та матеріалів, які використовуються для його виготовлення. Пластичність форми визначає особливості просторової структури виробу, її рельєфність. Характер взаємних переходів і взаємозв'язків об'ємів, площин та обрисів виробу.

Важливим показником цілісності композиції є колорит. За допомогою колориту можна виділити елементи форми або послабити їх, підпорядкувати чи об'єднати елементи, виявити масштабність. Колір є важливим засобом підвищення художньої виразності та образності виробу.

Досконалість виконання характеризує якість виконання виробничих та технологічних операцій, чистоту виконання контурів, округлень, з'єднань окремих елементів виробу, ретельність нанесення декоративних та захисних покриттів.

Номенклатура утилітарних властивостей художніх виробів та сувенірів обумовлені особливостями їх функціонального використання. Однак і для декоративно-утилітарних виробів естетичні властивості мають першочергове значення.

2.3. Міфологічні образи, метафори та символіка в сувенірах та товарах народних художніх промислів. Обереги України.

Для створення нових ідей, конструкторських рішень, технологічних прийомів, оригінальних та креативних задумів потрібно шукати нові асоціативні зв'язки та втілювати їх у виробках. Для українського сувеніру з якісним зв'язком характерні такі загальні ознаки виробу: знак, жетон, символ, прикмета, пам'ятка, реліквія, пережиток, слід, подарунок на згадку, тлумачення яких дозволяє встановити кращий асоціативний зв'язок в системі «сувенір-людина-середовище» та допомагає пошуку архетипів, образів українського сувеніру. Це можна відобразити номенклатурою ознак сувенірів, яка наведена в табл. 2.1.

Приведені ознаки можуть бути трансформовані у відповідні зв'язки та відображені в образах. Пошук образів, які будуть відрізнятися від інших виробів своїм оригінальним виконанням і технікою оздоблення, виконувався в таких інформаційних джерелах: українській історії та міфології, в багатстві нашої мови, елементах певних обрядів, символіці української культури, її предметів побуту.

Сувенірні вироби, які зв'язані з тим чи іншим місцем виробництва, будуть носити в собі національні мотиви певного краю та відображати життя і культуру країни або конкретної місцевості. Також можливі і такі зв'язки, як історичні, хронологічні, природні, геральдичні.

Історичні зв'язки пов'язані з певними історіями місцевої культури, її розвитку.

Хронологічні зв'язки відображають окремі події у хронологічному порядку, пов'язані з виникненням тих чи інших явищ, ситуацій, історичних відомостей.

Природні зв'язки пов'язані з географічним положенням, місцем знаходження пам'яток природи та інших знахідок.

Геральдичний зв'язок пов'язаний з виникненням символіки нашої країни та її регіонів.

Усі орнаменти, символи, що використовуються для оздоблення виробів народних художніх промислів, поділяють на чотири групи:

- геометричні (трикутники, ромби, квадрати);
- солярні (зірки, хрести, кола);
- рослинні (в'юнки, гілки, квіти, вазони);
- зооморфні (силуети кінських голів, птахів тощо).

Номенклатура ознак сувенірів

Іменник ознаки	Визначення	Іншомовна вимова
Знак		
Знак	Матеріальний об'єкт, який виступає як носій певного смислу, значення, інформації	Sign, mark, symbol, signal, seal
Жетон	Знак, який вказує на приналежність до певного суспільства, культури, або на пам'ять якоїсь події	Counter, slug, token
Символ	Умовне позначення якого-небудь предмета, події, явища	Symbol, tipe, badge, attribute
Прикмета	Це те, що характеризує щось, особливість, відмінна ознака чогось	Sign, omen, foretoken, prognostic
Пам'ятка	Предмет на згадку, на пам'ять чогось	Monument, memorial, keepsake
Реліквія		
Релікт	Предмет, який зберігся як пережиток від стародавніх епох	Relic
Реліквія	Річ, яку зберігають в зв'язку з історичними і релігійними подіями минулого	Relic
Пережиток	Річ, що зберігається з минулого і не відповідає сучасному	Relic, survival, hangover, leftover
Слід	Міра впливу сувеніру на середовище і людину	Trace, trial, mark, track
Сувенір	Подарунок, знак, спогад, пам'ять, тобто предмет, призначений нагадувати про щось	Souvenir, memento, relic
Подарунок на згадку		
Подарунок на згадку	Річ на згадку про когось або чогось	keepsake
Пам'ятка	Предмет на пам'ять певних подій	Monument, memorial, keepsake

Кожен вид промислів має свої особливості символіки (табл. 2.2), проте окремі елементи є спільними для них усіх, незалежно від матеріалу та технології виготовлення.

Таблиця 2.2

Найважливіші метафори та символи в українському
декоративно-прикладному мистецтві

Метафори та символи	Народно-прикладне тлумачення	Церковне тлумачення
Джерело, криниця, річка	Угамування духовної спраги	Учення Христа
Чаша	Доля, смерть	Те саме
Рослини, зокрема, квіти	Вічне цвітіння, невмируща краса	Райський сад
Голуб, горлиця	Любов, сум, смуток	Чистота, невинність
Сокіл, яструб	Сонце, небо	Політ пророчої думки
Орел	Владна сила	Торжество світла над темрявою
Лев	Цар звірів, сила	Злість, заздрість
Леопард, вовк	Безстрашність, геройство	Ворожість, жорстокість
Змія, вуж	Оберіг	Зло, лукавство, підступність, обман, темні сили

 Колесо – знак єднання найвищого спокою із напруженою силою, вершина досконалості, образ Вічності Божої і уявлення того безсмертя, яке у природі виражене повторенням відродження життя. У загальнохристиянському розумінні колесо є символом безсмертя і майбутнього небесного існування, образом безмежної Божої любові.

 Сонце – як центр і основа небесного простору – є носієм світла і життя. Бог – це світло, і тому сонце є символом Бога.

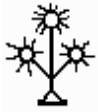
 Хрест – чотириріг, символ Всесвіту – є знаком чотирьох сторін світу, чотирьох вітрів, чотирьох пір року і чотирьох темпераментів.

Трикутник – символ вогню, безсмертя, а також чоловічої та материнської сили. У християнстві – це символ Пресвятої Трійці. Із вписаним у трикутник колесом – це символ Божого ока. Це символ єдності трьох світів: земного або явного, підземного або невидимого, небесного або духовного. Це три стихії – вода, вогонь та повітря. Також матір, батько і дитина. Різновидом трикутника є тризуб, він символізує мир і творчу працю, спорідненість поколінь.

Меандр – це візерунок у вигляді ламаної або кривої лінії зі звивинами, є прадавнім орнаментом. Меандр є символом води, вічності, безкінечної зміни дня ніччю, зміни пори року. У буковинських та галицьких узорах зустрічаються половинки меандрів. Однією з різновидностей є безконечник із заокругленими лініями, що схожий на хвильки річки. Меандрами зображали воду, що є символом морального та духовного очищення.

Дерево життя – або космічне дерево – є символом небесного стрижня і скарбниці життя: поєднує в собі подовженість і короткочасність, стійкість і динаміку, силу і слабкість, верх і низ; це символ безперервного відродження природи. Із багатьох понять можна виділити найсуттєвіше, а саме: дерево – це сукупність усього доброго й цінного; це образ Божої мудрості, входження в Божу волю і Божу довіру.

Спіраль – знак вегетативної та органічної плодючості, знак Сонця як володаря часу.

Триріг – знак числа 3 і трибожества. Число 3 є символом симпатії та порядку і тому є класичним числом культових повторень.

Зірка – знак неба, визначення порядку небесних тіл і підтвердження сонячного божества.

Сварга, свастика, ламаний хрест, гачковий хрест, млиночок, коловорот, сонцеворот – все це є одним з різновидів хреста. Символ влади світла над темрявою, знак віщування добра, відхилення від нещастя. Сварга асоціюється з вогнем, а саме з родинним вогнищем, це також оберіг дому та родинного щастя.

Блискавка – небесний вогонь, одночасно караючий і освячуючий; це поява сонячної сили і провісник божественного; до чого вона доторкається, те стає освяченим. В християнстві – це блиск Божої Ласки.

Колосся і зерно є образним відображенням предків, святою їжею і пристанищем сонячного божества. У християнстві колосся символізує Воскресіння, таїнство Христа і Божого царства.

Церква-Вежа – символ святої гори, вершина якої сягає небес. Вона також є знаком прагнення до висот. Церква і дзвіниця в християнстві – це символ прагнення людей до вічності.

Гілля граблі – символ дощу, верхньої і нижньої води, яка вийшла із неба і землі. В Старому Завіті дощ є прообразом обіцяного Спасителя; в Новому Завіті – символом ласки і благовісті науки святого Євангелія.

Гілка як частинка дерева є важливим символом культури. Це образ живучості Божої Ласки, завжди нових проявів добродійності та заклик до нових добрих справ.

Зигзаг, хвильки – символи води.

Дубовий листок, як частинка дуба, що вважався притулком божого грому, бо в нього легко потрапляє блискавка, символізує силу Богів природи. У християнстві – святий знак повноти життя Людей Божих та символ Божої справедливості. У народі асоціювався з силою і могутністю. Дубове листя – улюблений мотив у вишивці чоловічих сорочок.

Сосонки, ялинки, смерічки – це символи вічної молодості, здоров'я, росту і безсмертя.

Качині лапки, Божа рука – сильний оберіг як відбиток руки язичницького Бога-Сонця, який в давнину асоціювалося з птахом. Подібні знаки символізували владу, заступництво, цілісність - все те, що пов'язувалося з пошаною до руки.

Птах – символ зародження життя, родючості, приплоду, достатку, напівземна, напівнебесна істота. Півень

вважався провідником Божого сонця й сторожем проти зла; голубки – символом любові, вірності та злагоди (півень на вишивці «скльовує» усі нещастя).

Кінь – символ невтомності руху сонця та нестриманої швидкості плинної води. У християнстві кінь – це образ безстрашного пророка віри, який летить у світ, готовий до загибелі.

Риба символізує воду, а також, як і вода, є символом життя та смерті. Через її незвичайну якість примноження вона є поширеним знаком щастя. У християнстві – це символ новохрещених.

Олень. Ріг оленя є символом променів сонця, яке сходить. З цією символікою світла пов'язане поняття переможця-спасителя, охоронителя, вказівника шляху та провідника. У християнстві олень є образом пошуку Бога та взаємної допомоги.

Безкінечник – символізує нескінченність життя.

символи сигма та безконечник на писанках

вишивка хрестиком

лялька-мотанка

керамічний виріб

символ – берегиня-мати

Рис. 2.2. Використання різних символів у художніх виробах

вишивка гладдю

витинанка

вишивка хрестиком

петриківський розпис

символ – дерево життя

Рис. 2.2. Використання різних символів у художніх виробках

 Сигма – символ змії, прадавній трипільський знак. Означає воду, грім, блискавку. Змія охороняє домашнє вогнище.

  Квадрати та ромби – знаки землі та існуючого на ній, що пов'язано з числом 4: 4 періоди життя людини – народження, юність, старість, смерть; 4 пори року (весна, літо, осінь, зима); 4 стихії – вогонь, вода, повітря, земля; 4 сторони світу (південь, північ, схід, захід); у місяця 4 фази; у дня – ранок, день, вечір, ніч. Все, що пов'язано з часом, пов'язували з числом 4, яке геометрично виражається квадратом або хрестом. Якщо потрібно було зашифрувати час, день, роки – малювали квадратики, які ділилися навхрест, утворювалося 4 квадрати – означало тиждень (7 днів), більший квадратик означав 4 тижні – місяць, пори року. (Дівчата, коли малювали писанку, хлопцям казали: «Щоб ти жив так довго, скільки я тобі намалювала». І він рахував 1, 2, 3... і по колу безконечно).

 Баранячі ріжки – символ відродження рослинного світу.

Берегиня – символ життя та родючості.

Воляче око – символний знак «Бог все бачить!»

Сітка – оберігає від злих духів, відокремлює зло від добра.

Елементи певних обрядів та побуту дають широкий спектр естетичних основ, які закладені в тканих і вишитих узорах декоративних тканин, килимів, одягу. У вишивці генетично закладена символіка оберегів, а пізніше – обряду, почуттів, художньої образності.

Величезну роль у художній виразності народного мистецтва відігравав колір. В оздобленні тканин різних місцевостей України відбивається оригінальне трактування різноманітних кольорів (табл. 2.3).

Серед сучасних сувенірів часто зустрічаються обереги. Оберегами прийнято називати магичні засоби, які охороняють людину та її найближче довкілля (дім, худобу, урожай) від усілякої небезпеки: нечистої сили, чарів, хвороб, хижого звіра.

Таблиця 2.3

Зведена система кольорової символіки

Кольори	Система символіки кольорів за Л. Геркісом і К. Шіоне	Геральдичні символи кольорів
Білий	Чистота, невинність, світло, легкий, свіжий, прохолодний, сліпучий, чудовий, блискучий	Срібло, праведність, християнство, Європа
Жовтий	Сонце, світло, радість, ревності, заздрість; світлий, легкий, свіжий, звеселяючий, юний, сяючий	Золото, багатство, сміливість, буддизм, Азія
Оранжевий	Спека, енергія, радість, теплота, зрілість; випромінюючий, виступаючий уперед, сухий, теплий, схвильований	–
Червоний	Вогонь, любов, пристрасть, боротьба, динамізм, гнів; близький, палаючий, збуджений, голосний	Сила, демократія, революція, Америка
Пурпуровий	Пишнота, гідність, влада, держава, зрілість, багатство; компактний, сповнений внутрішньої сили, розжарений, урочистий	–
Фіолетовий	Затемнення, старість, віра, совість, смиренність; тупий, огортаючий, задушливий, похмурий, тяжкий	Сум, лихо
Синій	Нескінченність, космос, сум, холодність, вірність, свіжий, прохолодний, віддаляючий	Мудрість, володіння морем

Блакитний, смарагдовий	Кристал, серйозність, закріплюючий, холод, лід, льодовий, стомлений, віддалений	Невинність, миролюбність
Зелений	Природа, спокій, молодість, безпека, надія; скромний, спокійний, вологий, м'який, посередній	Плодючість, розквіт, юність, іслам, Австрія
Чорний	Темрява, морок; темний, важкий, теплий, засмоктуючий	Смерть, жалоба, Африка
Сірий	Гідність, знання; різний, нейтральний, вельможний	–

Суть оберегу полягає в тому, щоб створити магічну перешкоду між об'єктом, який перебуває під опікою, і навислою загрозою, чудодійним чином сховати, заступити людину чи річ, зробити її невидимою, нейтралізувати згубну силу або знищити її, відігнати небезпеку, наділити опікуваний об'єкт захисними властивостями та здатністю протистояти злу. Як обереги використовували спеціальні ритуальні предмети або їхні рештки.

Найпоширенішими оберегами, до яких вдавалися в будь-якій ситуації, були тексти, предмети й дії з християнською символікою (молитва, хрест, освячена вода тощо).

Основні види українських оберегів, які часто використовують як сувеніри, вказані нижче.

1. Вінок – символ жіночого начала, дівування. Загалом, вінок – це знак життя, долі, життєвої сили, досконалості, перемоги життя над смертю. Вінок буває: обжинковий, купальський, весільний.
2. Ложка – пов'язана з культом предків, потойбічним світом: ритуальна (весільна, для ворожіння, поховальних обрядів) та побутова.
3. Свіча – уособлення небесного вогню. Вона була обов'язковим ритуальним атрибутом в усі три найважливіші моменти: народження, весілля, смерті. Віск також має значення оберегу.
4. Гребінь – символ жіночої долі.
5. Перстень – символ сонця та стихії, що породжує життя.
6. Писанка – символ радості, всепрощення.
7. Пояс – символізує досконалість, безкінечність, цілісність.
8. Рушник – символ дороги, долі, захисту.
9. Сліди – ознака живої людини.
10. Сорочка – традиційний одяг і своєрідне віддзеркалення Всесвіту в мініатюрі.

11. Шапка – чоловічий оберіг від «недоброго ока» та посягань нечистої сили.

12. Чоботи – символ щастя й добробуту.

13. Хустка – оберіг жінки і родини.

Найперспективнішими напрямками та прийомами втілення символу у виріб (сувенір) є виробництво сувенірної продукції за індивідуальним дизайном, тобто створення авторських сувенірів. Індивідуальний дизайн передбачає створення виробів одиничного екземпляру – сувеніру, образ якого в подальшому можна удосконалювати за певним напрямком, що зумовить створення цілої серії сувенірних виробів – колекції. Це можливо завдяки технології «hand made», що в перекладі з англійської означає «ручна робота». Тому під цим терміном мається на увазі продукція, виготовлена руками людини. Майстри так називають свої творіння ручної роботи.

Сьогодні «hand made» - це мистецтво, творча реалізація, спосіб і унікальна можливість виразити себе, свою індивідуальність. Колективне виготовлення сувенірів з певними традиціями – це технологія «home made».

Авторські сувеніри характеризуються індивідуальністю, представлення їх на споживчому ринку повинно викликати ланцюговий ефект у споживача (туриста) обумовлений колекціонуванням. Авторська сувенірна продукція має ряд переваг:

- неповторність і оригінальність;
- можливість максимально врахувати характер споживача, для якого призначаються сувеніри, що зумовить збільшення попиту;
- можливість надання сувеніру того чи іншого емоційного відтінку, який можна відобразити за допомогою прийомів декоративно-прикладного мистецтва;
- можливість відобразити у виробі індивідуальний стиль, а з допомогою знаку, логотипу виробника, захистити свої майнові права.

Безумовно, такі сувеніри будуть коштувати дорожче традиційних, але вони будуть оригінальними і креативними. Ручна праця, властива гнучким, мало витратним технологіям, дозволяє виробляти широкий асортимент якісної продукції в стислі терміни, не наносить шкоду довкіллю та гарантує неповторність сувеніру та постійний попит у споживача.